

J. Bahelius

Raitelij armija

J. Babelis

K2
B. 11

Raičelio armija

0013

VILNIUS 1964

Rusnėkaičio kaimo
Biblioteka

И. Вабель
ИЗБРАННОЕ
Москва 1957

VIERTA
JONAS GRAJACIONAS

Печатается
издательством
литературно-художественных изданий
Московского горкома КПСС

MANO KARVELIDÉS ISTORIJA

M. Gorkiui

Vaikystėje aš labai norėjau turėti karvelidę. Per visą gyvenimą aš neturėjau stipresnio troškimo. Man buvo devyneri metai, kai tėvas man pažadėjo duoti pinigų nusipirkti lentoms ir trims poroms balandžių. Tuomet éjo tūkstantis devyni šimtai ketvirtieji metai. Aš rengiausi egzaminams į Nikolajevos gimnazijos parengiamąją klasę. Mano tevai gyveno Chersono gubernijoje, Nikolajevos mieste. Dabar tos gubernijos nebéra, mūsų miestas priskirtas Odesos rajonui.

Man buvo tik devyneri metai, ir aš bijojau egzaminu. Iš abiejų dalykų — rusų kalbos ir aritmetikos — man negalima buvo gauti mažiau kaip penketo. Procentiné norma mūsų gimnazijoje buvo sunki — tik penki procentai. Iš keturių dešimčių berniukų tik du žybai tegaléjo patekti į parengiamąją klasę. Mokytojai egzaminuodavo tuos berniukus gudriai; nieko taip painiai neklausinédavo, kalp mūsų. Todél tėvas, pažadédamas nupirkti balandžių, reikalavo iš manęs dviejų penketų su pliusais. Jis galutinai mane nukamavo, mane suémé nesibaigiantis vaikiškas nevilties miegas, aš miegojau atmerktom akim ir nuéjau laikyti egzaminu miegodamas ir vis dėlto išlaikiau geriau, negu kiti.

Aš buvau gabus mokslui. Mokytojai, nors ir gudravo, negalejo užgniaužti man proto ir godžios atminties. Aš buvau gabus mokslui ir gavau du penketus. Bet paskui viskas virtokitaip. Charitonas Efrusis, javų pinklys, eksportavęs kviečius į Marselį, davé už savo sūnų penkų šimtų rublių kyši, man parašė penkis su minusu vietoj penkių, ir į gimnaziją priemé ne mane, o mažajį Efrusį. Tėvas tuomet labai krimtos. Nuo šešerių metų jis moké mane visų mokslų, kokių tik buvo

galima. Tas minusas jstumė ji į neviltį. Jis norėjo prikulti Efrusį arba papirkti du krovėjus, kad jie prikultų Efrusį, bet motina atkalbėjo, ir aš pradėjau rengtis kitiemis egzaminams, ateinančiais metais, į pirmąją klasę. Man nežinant, namiškiai sukurstė mokytoja, kad jis per vienerius metus išeitų su manim ir parengiamosios, ir pirmosios klasės kursą, o kadangi mes viskuo buvom nusivyle, tai aš iškaliau atmintinai tris knygas: Smirnovskio gramatiką, Jevtuševskio uždavinyną ir Pucykovičiaus pradinį Rusijos istorijos vadovėlį. Dabar iš tų knygų vaikai nebesimoko, bet aš išmokau jas atmintinai, eilutę į eilutę, ir sekančiais metais per rusų kalbos egzaminą mokytojas Karavajevas parašė man nepasiekiamąjį penketą su pliušu.

Tasai Karavajevas buvo iš maskviškių studentų, raudon-skruostis, apmaudingas žmogus. Jis vargu ar turėjo trisdešimt metų. Jo vyriški skruostai žydėjo raudoniu tarsi kaimo vaikino, ant veido buvo apgamas, iš kurio augo kuokšteliis pelenų spalvos gyvaplaukių. Be Karavajevo, per egzaminą buvo dar kuratoriaus padėjėjas Piatnickis, laikomas žymia asmenybe gimnazijoje ir visoj gubernijoje. Kuratoriaus padėjėjas paklausė apie Petrą Pirmąjį, mano sąmonę tuomet užgulė užmarštis, aš pa-jutau, kad nebe toli man galas ir bedugnė, sausa bedugnė, grīsta džiugesiu ir neviltim.

Apie Petrą Didijį aš mokėjau atmintinai iš Pucykovičiaus knygutės ir Puškino elleraščių. Aš proverksmiu padeklamavau tas eiles, žmonių vaidai staiga sugriuovo man į akis ir susimaišė ten, kaip kortos iš naujos malkos. Jie pašesi mano akių dugne, ir tom akimirkom, drebédamas, tempdamasis, skubédamas, aš iš visų jėgų reikiau Puškino posmus. Rėkiau juos ilgai, ir niekas nepertraukė mano beprotiško šūkavimo. Apakintas purpurinės miglos ir mane pagavusios laisvės, aš temačiau vien seną, palinkusi Piatnickio veidą su pasidabruota barzda. Jis nepertraukė manęs ir tepasakė Karavajevui, kuris džiaugėsi manimi ir Puškinu:

— Kokia nacija,— sušnibždėjo senis,— tie jūsų žydeliai, juose velnias tuno.

Ir kai aš nutilau, jis tarė:

— Gerai, keliauk sau, mano mielas...

Aš išėjau iš klasės į koridorių ir ten, atsišlejės į nebaltintą sieną, emiau busti iš savo sapno konvulsijų. Aplink manę žaidė rusų berniukai, netoli ese po laiptų anga kabéjo gimnazijos skambalas, ant išduobtos kėdės snaudė sargas. Aš žiūrėjau į sargą ir budau. Iš visų pusiu prie manės lindo vaikai. Jie norėjo sprigtelėti man arba tiesiog pažaisti, bet koridoriuje staiga pasirodė Piatnickis. Eidamas pro mane, jis valandėlę stabtelėjo, per jo nugara sunkiai, létai nuvilnijo surduto garkštis. Aš pamačiau šitoj plačioj, mésingoj, poniškoj nugaroj dvejonę ir žengiau prie senio.

— Vaikai,— tarė jis gimnazistams,— nelieskite šito bernuko,— ir uždėjo riebią, švelnią ranką man ant peties.

— Mano mielas,— atsisuko į mane Piatnickis,— pasakyk tėvui, kad tu priimtas į pirmąją klase.

Ant jo krūtinės blykstelėjo puošni žvaigždė, atlape sužvangėjo ordinai, stambus juodas munduruotas jo kūnas ant tiesių kojų ēmė tolti nuo manės. Niūrių sienų suspaustas, jis slinko tarp jų, kaip slenka baidokas giliu kanalu, ir dingo direktoriaus kabineto duryse. Mažutis tarnas iškilniai ir triukšmingai nunešė jam arbatą, o aš išbégau namo, į krautuvę.

Mūsų krautuvėj, paskendės abejonėse, sédėjo ir krapštēsi pirkėjas kaimietis. Pamatės mane, tėvas paliko kaimietį ir nesvyruodamas patikėjo mano žodžiais. Jis šūktelėjo pardavėjui, kad uždarytų krautuvę, ir leidosi į Soboro gatvę pirkti man kepurės su herbu. Vargšė motina vos atplešė mane nuo to pamisusio žmogaus. Tą akimirką motina buvo išblyškusi ir nujautė nelemtį. Ji glostė mane ir šlykštėdamasi stumė nuo savęs. Ji pasakė, kad priimtuju sąrašas skelbiamas laikraščiuose ir kad dievas nubausiąs mus ir žmonės pasijuoksia iš mūsų, jeigu mes nupirksim uniformą prieš laiką. Motina buvo išblyškusi, ji matė nelemtį mano akyse ir žiūrėjo į mane su altriu gailesiu, kaip į luošį, nes ji viena težinojo, kokia nelaiminga mūsų šeima.

Visi mūsų giminės vyrai per daug pasitikėjo žmonėmis ir dažnai elgesi neapgalvotai, tad mums niekur nesisekė. Mano senelis buvo kažkada rabinu Belaja Cerkovėje, jis išvarė iš ten už šventvagišką elgesį — ir jis triukšmingai ir skurdžiai išgyveno dar keturiadesimt metų, mokėsi svetimų kalbų ir,

baigdamas aštuntą dešimtį, pradėjo eiti iš proto. Mano dėdė, iėvo brolis Levas, mokėsi Voložino ješibote, 1892 metais pabėgo nuo karinės prievolės ir pagrobė intendanto, tarnavusio Kijevo karinėje apygardoje, dukterį. Dédé Levas išsivežė tą moterį į Kaliforniją, į Los Anželą, ją ten pametė ir pats nūmire beprotinam tarp negrų ir malajiečių. Po jo mirties Amerikos policija atsiuntė mums iš Los Anželo palikimą — didelę, rudos geležiniai lankais apkaustyta skrynių. Toje skrynioje buvo hanteliai, kelios sruogos moteriškų plaukų, senelio talesas, stekai su paauksuotais bumbuliukais ir pumpurinės arbatžolės pigiai perlais nusagstytose déžutėse. Iš visos šeimos buvom likę tik išprotėjės dėdė Simonas, gyvenantis Odesoje, mano tėvas ir aš. Bet mano tėvas labai pasitikėjo žmonėmis, jiems užgaulus būdavo jo pirmosios meilės entuziazmas, žmonės jam to neatleisdavo ir jį apgaudinėjo. Todėl tėvas tikėjo, kad jo gyvenimą valdo piktas likimas, neišaiškinama esybė, persekiojanti jį ir nė kuo į jį nepanaši. Ir štai iš visos mūsų šeimos tik aš vienas belikau savo motinai. Kaip visi žydai, aš buvau mažo ūgio, liguistas, nuo mokymosi man nuolat skaudėdavo galvą. Visa tai matė mano motina, kurios niekad nebuvo apakinės elgetiškas jos vyro išdidumas ir nesuprantamas jo tikėjimas, kad mūsų šeima kada nors pranoks savo galia ir turtais kitus žmones žemėje. Ji nemanė, kad mes susilauksim kada sékmės, bijojo iš anksto pirkti uniforminę palaidinę ir leido man tik nusitraukti pas fotografą dideliam portretui.

Tūkstantis devyni šimtai penktų metų rugsejo dvidešimtajā gimnazijoje buvo paskelbta, kas priimti į pirmąją klasę. Iškabiname sąraše buvo ir mano pavardė. Visa mūsų giminė ėjo pasižiūréti to popieriuko ir netgi Šoilas, mano senelio brolis, nuėjo į gimnaziją. Aš myléjau tą seną pagyrūną už tai, kad jis prekiavo rinkoje žuvimi. Storos jo rankos buvo drėgnos, aplipusios žuvų žvynais ir dvokė šaltais, puikiais pasauliais. Šoilas skyrėsi nuo paprastų žmonių dar ir tuo, kad pasakodavo pramanytas istorijas apie 1861 metų lenkų sukilimą. Senais laikais Šoilas buvo smuklininkas Skviroje; jis matės, kaip Nikolajaus Pirmojo kareiviai sušaudė grafą Godlevskį ir kitus lenkų sukilėlius. Galimas daiktas, jis to ir nematė. Dabar jau už žinau, kad Šoilas buvo tik senas, bemokslis, naivus melagis,

bet jo pasakojimų aš nepamiršau, jie buvo įdomūs. Ir štai dargi kvailasis Šoillas atėjo į gimnaziją perskaityti sąrašo su mano pavarde ir vakare šoko ir trepseno mūsų varganame baliuje.

Iš to džiaugsmo tévas iškélé balių ir sukvietė savo draugus — javų pirklius, dvarų pardavimo maklerius ir komivojažerius, pardavinėjančius mūsų apygardoje žemės ūkio mašinas. Sitie komivojažeriai pardavinéjo mašinas kam pakliudavo. Kaimiečiai ir dvarininkai bijodavo jų, negalima buvo jų atsikratyti, ko nors nenupirkus. Iš visų žydų komivojažeriai labiausiai apsitrynė, linksmi žmonės. Per mūsų vaišes jie dainavo chasidų dainas, kurios buvo viso labo iš trijų žodžių, dainuojamų labai ilgai, su begale juokingų intonacijų. Šitų intonacijų grožį gali pajusti tik tas, kam teko pas chasidus švēsti velykas, arba kas yra buvęs Volynėje, triukšmingose jų sinagogose. Be komivojažerių pas mus atėjo senis Libermanas, kuris mokė mane toros ir senosios žydų kalbos. Jি visi vadino mosje Libermanu. Jis išgérė besarabiško vyno daugiau, negu jam derėjo, iš po raudonos jo liemenės išlindo šilkiniai tradiciniai šniūreliai, ir jis paskelbė senąja žydų kalba tostą mano garbei. Senis šiuo tostu pasveikino tévus ir pasakė, kad per egzaminus aš nuveikęs visus savo priešus, nuveikęs paputžandžius rusų berniukus ir mūsų storžievių turtuolių sūnelius. Taip senovėje Judėjos karalius Dovydas nuveikęs Galijotą ir, panašiai kaip aš nūnai laimėjau pergalę prieš Galijotą, taip mūsų tauta savo proto jėga nugalėsianti visus priešus, kurie supa mus ir trokšta mūsų kraujo. Tai pasakęs, mosje Libermanas pravirko, ašarodamas dar išgérė vyno ir sušuko: „vivat!“ Svečiai įtraukė ji į ratelį ir sušoko drauge su juo senovinį kadrili, kaip žydų miestely per vestuves. Visi buvo linksmi mūsų baliuje, dargi motina siurbtelėjo degtinės, nors jos nemėgo ir negalėjo suprasti, kaip galima ją mėgti; visus rusus ji laikė užtat pamisėliais ir stebėjosi, kaip gyvena moterys su vyrais rusais.

Bet laimingosios mūsų dienos atėjo vėliau. Motinai jos atėjo tuomet, kai rytais, prieš man išeinant į gimnaziją, ji imdavo tepti man sumuštinius, kai mes vaikščiojome po krautuvės ir pirkome mano kraštį — plunksninę, taupyklę, veršenikę, naujas vadovėlius su kartoniniais viršeliais ir sąsiuvinius su blizgančiais aplankalais. Niekas pasaulyje taip stipriai nejaučia

naujų daiktų, kaip valkai. Valkai sudreba nuo jų kvapo kaip šuo nuo zuikio pėdų, juos apima ta beprotoybė, kuri vėliau, kai mes subrēstame, vadinama įkvėpimu. Ir šią grynat vaikišką naujų daiktų nuosavybės jausmą iš manęs perėmė ir motina. Mes ištisą mėnesį pratinomės prie plunksninės ir prie rytmečio brékšmos, kai aš gerdavau arbatą ant didelio apšviesto stalo kampo ir krauliodavau į veršenikę knygas; mes ištisą mėnesį pratinomės prie mūsų laimingo gyvenimo, ir, tik pasibaigus pirmajam ketvirčiui, aš prisiminiau balandžius.

Aš jau viską turėjau jiems paruošęs — rublių penkiasdešimt kapeikų ir karvelidę, senelio Šoilo padarytą iš dėžės. Karvelidė buvo nudažyta ruda spalva. Joje buvo gūžtos dylikai porų balandžių, visokios kartelės ant stogo ir specialios grotelės, kurias aš pats sugalvojau, kad būtų patogiau vilioti priklydėlius. Viskas buvo gatava. Sekmadienį, spalio dvidešimtają, aš išsirengiau į Medžiotojų turgų, bet kelyje manęs laukė netikėtos kliūtys.

Visa, ką aš čia pasakoju,— kaip aš ištojau į pirmąją gimnazijos klasę,— déjosi tūkstantis devyni šimtai penktujų metų rudenį. Tuomet caras Nikolajus davė rusų tautai konstituciją, prie miesto dūmos ropštési ant šaligatvio stulpelių oratoriai su nudryžusiais apsiaustais ir sakė žmonėms prakalbas. Naktimis gatvėse poškėdavo šūviai, ir motina nenorėjo manęs leisti į Medžiotojų turgų. Spalio dvidešimtosios ryta kaimynų berniukai priešais pat policijos nuovadą laidė aitvarą, ir mūsų vandenvežys, metęs visus darbus, vaikščiojo po gatvę išsiptomadavęs, raudonais skruostais. Paskiau pamatėm, kaip kepyklos savininko Kalistovo sūnūs išsitempė į gatvę odinį arkli ir émė gimnastikuotis vidury grindinio. Jiems niekas netrukdė, policininkas Semiornikovas dargi kurstę juos šokinėti aukščiau. Semiornikovas juosėjo namie austą šilkine juoste, ir jo batai buvo tą dieną taip nubližginti, kaip niekad anksčiau. Policininkas, apsivilkęs neuniforminis drabužiais, visų labiausiai nugąsdino mano motiną, dėl jo ji neleido man eiti iš namų, bet aš prasmukau į gatvę užkiemiais ir nubégau į Medžiotojų turgų, kuris buvo už geležinkelio stoties.

Turguje, nuolatinėje savo vietoje, sėdėjo karvelininkas Iva-

šiu ir povą. Povas, išpūtęs uodegą, stovėjo ant karteles ir kraipė į šalis abejingą savo galvutę. Ant jo kojos buvo užrista sukrė virvutę; kitas virvutęs galas tijojo ant žemės, prispaustas Ivano Nikodimyčiaus pintinės kėdės. Kai tik atėjau, tuoju nusipirkau iš senio porą vyšninių balandžių su aptriušusiom išpūstom uodegom ir porą kuoduotųjų ir susikišau juos užantin į maišelį. Man dar liko keturiasdešimt kapeikų, bet senis už tiek nenorėjo atiduoti kriukovinių balandžių porelės. Kriukovinių balandžių man patiko snapai — trumpi, su gumbeliais, bičiuliški. Keturiasdešimt kapeikų buvo gera kaina, bet medžiotojas branginosi ir suko nuo manės savo geltoną, nedraugingu paukštininko aistru išdegintą veidą. Turgui baigiantis, matydamas, kad daugiau pirkėjų nebesiranda, Ivanas Nikodimyčius pasišaukė mane. Viskas baigėsi taip, kaip aš norėjau, ir viskas baigėsi blogai.

Dvyliktą valandą dienos ar vėlėliau per turgavietę perėjo žmogus su veltiniais. Jis lengvai žengé išpampusiom kojom, nučiurusiamė jo veide degė žvalios akys.

— Ivanai Nikodimyčiau,— tarė jis, eidamas pro medžiotą,— kraukitės daiktus, mieste Jeruzalės bajorai konstituciją gauna... Zuvu rinkoje Babelio senelį mirtinai užvaišino...

Jis tai pasakė ir palengva nuėjo tarp narvelių it basas artojas ežia.

— Be reikalo,— sumurmėjo Ivanas Nikodimyčius jam įkandin,— be reikalo,— suriko jis griežčiau ir sukruto dėties triušius bei povą ir atkišo man kriukovinius balandžius už keturiasdešimt kapeikų. Aš jsidėjau juos užantin ir ėmiau žiūrėti, kaip žmonės bėga iš Medžiotojų turgaus. Povas ant Ivano Nikodimyčiaus peties išėjo paskutinis. Jis stovėjo kaip saulė drėgname rudens danguje, jis stovėjo, kaip stovi vasarvidis rausvame upės krante, jkaitęs vasarvidis ilgoje šaltoje žolėje. Rinkoje nieko jau nebebuvo, ir netoli ese poškėjo šūviai. Tuomet aš pasileidau stoties link, perbėgau skverą, iš karto apvirtusį man akyse, ir plėkiau į tuščią gatvelę, nupluktą geltona žeme. Gatvelės gale savo krėslė su ratukais sėdėjo bekojis Makarenka, važinėjės po miestą ir pardavinėjės praeiviams papirosus. Mūsų gatvės berniukai pirkdavosi iš jo papirosus, valkai myléjo ji, ir aš pribėgau prie jo.

— Makarenka,— paklausiau, uždusęs nuo bėgimo, ir paglosiau bekojui petj,— ar nematei Šoilo?

Luošys neatsakė, grubus jo veidas, sudarytas iš raudonų taukų, iš kumščių, iš geležies, buvo perregimas. Jis susijaudinės malėsi ratukuose, jo žmona Katiuša, atsukusi į mane vatinį užpakalį, rankiojo ant žemės išmėtytus daiktus.

— Kiek suskaičiavai? — paklausė bekojis ir visu kūnu atšlio nuo moteriškės, tarsi jos atsakymas iš anksto jam būtų buvęs nepakenčiamas.

— Antblauzdžių — keturiolika,— atsakė Katiuša neatsities-dama,— paklodžių — šešios, dabar skaičiuoju kykus...

— Kykai,— émė rėkti Makarenka, užduso ir sudejavo, tarsi raudodamas,— matyt, mane, Katerina, dievas pasirinko, kad aš už visus turiu atsakyti... Žmonės audimus ištisais rietimais nešasi, žmonės turi visko kaip žmonės, o mes tiktais kykų...

Ir iš tikrųjų, skersgatviu prabégo moterišké užsiplieskusiu, gražiu veidu. Ji viena ranka nešesi glébį feskų, o kita — rietimą gelumbės. Laimingu, sunerimusiu balsu ji šūkčiojo nuklydusius vaikus; šilkinė suknelė ir žydra palaidinė driekėsi paskui lekianti jos kūną, ir ji nesiklausė Makarenkos, kuris darėjo jai pridurmu su savo krėslu. Bekojis negaléjo prisivyti moteriškės, jo ratai barškėjo, jis iš visos sveikatos suko rankenėles.

— Poniute,— griausmingai šaukė jis,— kur gavot audimą, poniute?

Bet moteriškės su lekiančia suknele jau nebebuvo. Priešais ją iš už kampo išnérė sukrypusios vežėčios. Jose stacias stovėjo kaimietis vaikinas.

— Kur nubégo žmonės? — paklausė vaikinas ir pakélė raudoną vadžią virš kuinų, šokinėjančių pavalkuose.

— Visi žmonės Soboro alkštėje,— maldaujančiu balsu atsakė Makarenka,— ten visi žmonės, širdele; jei ką nutversi,— viską gabenk man, viską superku...

Vaikinas pasilenkė per vežėčių pirmagali, supliekė vadžiomis keršus kuinus. Arkliai it veršiukai stryktelejo apskretusiom savo strėnom ir leidosi šuoliais. Geltonoji gatvele vėl paliko geltona ir tuščia; tuomet bekojis atgrėžė į mane užblésusias akis.

— Tai ką, dievas mano pasirinko,— taré jis slopiu balsu,— tai ką, aš jums atpirkėjas...

Ir Makarenka ištiesė į manę raupsų apéstą ranką.

— Ką turi krepšy? — paklausė jis ir, ištraukė maišelį, šj-džiusi man širdį.

Stora savo ranka luošys sujaukė kūlykartus ir išémé vyšninę patele. Paukštis gulėjo jam ant delno, aukštyn užvertęs kojas.

— Balandžiai,— taré Makarenka ir, girdédamas ratais, privažiavo prie manęs,— balandžiai,— pakartojo jis ir smogé man į veidą.

Jis smogé man iš peties ranka, kuria gniaužé paukštį. Katiušos vatinis užpakalis apsiverté mano vyzdžiuose, ir aš sunauju apsiaustu išsitiesiau ant žemés.

— Jų veislę išnovyti reikia,— pasaké tada Katiuša ir atsi-tiesė šalia savo kykų,— negaliu pakęsti jų veislés... ir jų smi-dinčių vyrų...

Ji dar kažką pasaké apie mūsų veislę, bet aš nieko nebegirdējau. Aš guléjau ant žemés, ir sutrékšto paukščio viduriai zliauké man per smilkinį. Jie zliauké per skruostus vingiuodami, tikšdami ir mane akindami. Švelnuté balandžio žarna šliaužé per mano kaktą, ir aš merkiau paskutinę neapdrébtą akį, kad nebematyčiau pasaullio, plytinčio priešais mane. Tas pasaulis buvo mažas ir klaikus. Prieš akis guléjo akmenukas, išgremžtas kaip senés veidas su dideliu smakru, netoli ese mėtési virvagalys ir dar alsuojančių plunksnų gniutulas. Mano pasaulis buvo mažas ir klaikus. Aš užsimerkiau, kad nebematyčiau jo, ir prigludau prie žemés, kuri, be žodžių mane ramindama, tisojo po manim. Si sutrempta žemė niekuo nebuvo panaši į mūsų gyvenimą, į egzaminus, kurių mes gyvenime laukia- me. Kažkur toli ant didelio arklio jojo per ją neganda, bet kanopų kaukšéjimas tolo, kurto, ir tyla, gaili tyla, kartais pritrenkianti nelaimés ištiktus vaikus, staiga nutryné ribą tarp mano kūno ir niekur neslenkančios žemés. Žemé kvepėjo drégnais gilmenimis, kapu, gélémis. Aš užuodžiau jos kvapą ir pravirkau be jokios baimés. Aš éjau svetima gatve, apstatyta baltomis déžutémis, éjau, pasipuošęs sukruvintom plunksnom, vienas vidur šaligatvių, nušluotų švariai kaip sekmadienį, ir

naudojau taip grandžiai, laisvai ir smagiai, kaip daugiau niekad neraudojau per savo visą gyvenimą. Nubalę laida gaudė viršum galvos, priešaky bėgo šunelis, skersgatvy jaunas kaimietis su liemene daužė Charitono Efrusio namų langus. Jis daužė juos atsivédédamas medine kule ir pūtuodamas šypsojo į visas puses maloniu šypsniu, kvaitulio, prakaito ir dvasinės jėgos šypsniu. Visa gatvė buvo pilna braškesio, poškesio, medžių šipulių zvimbimo. Kaimietis daužė tik todėl, kad jam knietėjo pasiautėti, išprakaituoti ir rėkti neįprastus svetimos, nerusų kalbos žodžius. Jis rėkė juos ir dainavo, vertė iš vidaus žydras akis, kol gatvėje pasirodė procesija, traukianti nuo dūmos. Seniai su dažytomis barzdomis nešé glotniai suskuoto caro portretą, bažnytinės vėliavos su kraupiais šventaisiais plaikstėsi virš procesijos, užkaitusios senés lėkė prie kin. Pamatės procesiją, kaimietis su liemene prisispaudė kūlę prie krūtinės ir nubėgo paskui vėliavas, o aš, sulaukęs procesijos galo, prasmukau prie mūsų namų. Jie buvo tušti. Baltos durys buvo atlapos, žolė prie karvelidės sutrypta. Tik vienas Kuzma nebuvo pasitraukęs iš kiemo. Kuzma, kiemsargis, sėdėjo daržinėje ir triūsė prie negyvo Šoilo.

— Véjas tave nešioja kaip kvailą skiedrą,— tarė senis, pamatės mane,— išbėgai visam amžiui... o čia, matai, kaip žmonės mūsų seneliui kaukštéléjo...

Kuzma sušnopavo, nusisuko ir ėmė traukti iš senelio kelnių praréžo sterką. Du sterkai buvo sugrūsti seneliui: vienas į kelnių praréžą, kitas į burną, ir nors senelis buvo miręs, bet vienas sterkas dar žiopčiojo ir krutėjo.

— Seneliui mūsų kaukštéléjo, daugiau niekam,— tarė Kuzma, mesdamas sterkus katei,—jis visus žmones po velnių pasiunté, išvelniavo atsakančiai,— šaunus senis.. Tu jam nors variokus ant akių uždėtum...

Bet tuomet man tebuvo dešimt metų, ir aš nežinojau, kam reikalingi mirusiemis žmonėms variokai.

— Kuzma,— tariau jam pašnibždom,— išgelbèk mus...

Ir aš priėjau prie kiemsargo, apkabinau jo seną kreivą nugarą su vienu pakeltu pečiu ir iš už tos nugaros pamačiau senelį. Šoillas gulėjo ant pluvenų sutriuškinta krūtinę, užriesta barzda, su prastais pusbačiais, basnirčias. Jo praskėtos

kojos buvo purvinos, pamėlusios, negyvos. Kuzma plušėjo prie ju. Jis parišo žandikaulį ir vis žiūrinėjo, kas reikčia dar padaryti numiréliui. Jis plušėjo taip, tarsi į jo namus būtų atgabentas koks naujas daiktas, ir atlėgo, tik sušukavęs numiréliui barzdą.

— Visus išvelniavo,— tarė jis šypsodamas ir meiliai nūžvelgė lavoną,— jeigu jam būtų pasitaikę totoriai, jis totorius būtų nuvijęs, bet čia atėjo rusai, ir moterys su jais, kacapės: kacapės negali žmogui atleisti, aš kacapus pažįstu...

Kiemsargis parausė po numiréliu piuvenų, nusirišo dailidės prijuostę ir paėmė mane už rankos.

— Eime pas tévą,— sumurmėjo jis, vis stipriau man spaudamas ranką,— tévas nuo pat ryto taves ieško, kad tik nemumirtų...

Ir drauge su Kuzma mes nuėjom į mokesčių inspektoriaus namus, kur pasislėpė mano tévai, pabégę nuo pogromo.